

Program FSS B-SP, obor FSS GSK, FSS SPRK

I. ročník

Počet znaků včetně mezer: 5614

Termín odevzdání: 12.4.2015

Rešerše literatury I

Ing. Markéta Dohnalová, 441707

Pro svou práci jsem si zvolila knihu Karla R. Poppera, Život je řešení problémů. O poznání, dějinách a politice, konkrétně text Teorie vědy ve vývojověteoretickém a logickém pohledu. Autor v něm rozvíjí myšlenku života jako řešení problémů aplikovanou na vědu.

„Přírodní vědy stejně jako vědy společenské vycházejí vždy z problémů, z toho, že něco vzbuzuje náš údiv, jak říkali řeční filozofové. K řešení těchto problémů užívají vědy zásadně tutéž metodu, jakou používá zdravý lidský rozum: metodu pokusu a omylu. Přesněji řečeno, je to metoda stanovující pokusná řešení našich problémů a pak eliminující řešení nesprávná jako mylná. Tato metoda předpokládá, že pracujeme s množstvím pokusných řešení. Jedno řešení po druhém se vyzkouší a eliminuje“ (Popper, 1998, str. 15). To Popper shrnuje v trojstupňové schéma, s nímž se vypořádává každý organismus amébou počínaje a Einsteinem konče:

„1. problém

2. pokusy o řešení

3. eliminace

Prvním stupněm našeho schématu je tedy problém. Ten vznikne, nastane-li nějaká porucha, a to buď porušení vrozených očekávání, nebo takových očekávání, která byla objevena nebo osvojena pokusy a omylem. Druhým stupněm našeho schématu jsou pokusy o řešení, tedy pokusy vyřešit problém. Třetím stupněm našeho schématu je eliminace čili vylučování neúspěšných řešitelských pokusů“ (Popper, 1998, str. 16).

Ve světě přírody je eliminace krutá, protože nevhodný pokus často končí smrtí. Popper tento proces aplikoval na vědu na základě vlastního přesvědčení, „že věda je biologický fenomén. Věda vznikla z předvědeckého poznání a je navýsost pozoruhodným rozvinutím způsobu, jakým poznává zdravý lidský rozum, který zase můžeme chápat jako rozvinutí poznání zvířecího“ (Popper, 1998, str. 18). Dále autor píše: „Mou tezí tedy je, že každému vědeckému vývoji lze porozumět jen tak, že jeho východiskem je problém nebo problémová situace, to znamená, že se vynoří problém v určité situaci našeho celkového vědění.“ (Popper, 1998, str. 18).

Poté se věnuje svému známému odmítnutí indukce, který lze charakterizovat slovy: "bez problému není pozorování" (Popper, 1998, str. 18), což ilustruje takto: "Jestliže vás vyzvu 'prosím, pozorujte!', asi se mě zeptáte, jak to odpovídá řečovým zvyklostem: 'Dobrá, ale co?'

Co mám pozorovat?‘ Jinak řečeno požádáte mě, abych uvedl problém, který má být vašim pozorováním vyřešen" (Popper, 1998, str. 18-19).

Přestože je podle Poppera věda jako součást života také řešením problémů, je podle něj v něčem jedinečná. "Veškeré předvědecké poznání, ať zvířecí nebo lidské, je dogmatické; věda začíná vynalezením nedogmatické, to znamená kritické metody." (Popper, 1998, str. 20). Pouze věda aktivně usiluje o kritiku a eliminaci vychází z ní samé. Vědec svou hypotézu objektivizuje a může ji dokonce sám zničit, aniž by, jak je to v přírodě běžné, sám zahynul. „V předvědecké fázi vývoje vědění je eliminace něco, co se děje s námi, naše pokusy o řešení eliminuje prostě naše životní prostředí, nepodílíme se na eliminaci aktivně, nýbrž jen pasivně. Tehdy eliminaci pouze snášíme a ničí-li příliš často naše pokusy problém řešit, nebo zničí-li náš pokus, který byl předtím úspěšný, neničí tím jen pokus, nýbrž nás samotné, to znamená nositele řešitelských pokusů. To je jasné v případě darwinovského výběru“ (Popper, 1998, str. 22-23).

Proto se Popper zabývá rozdílem třístupňového schématu v přírodě a ve vědě. „Mou hlavní tezí tedy je, že to nové, co odlišuje vědu a vědeckou metodu od toho, co ještě vědou není, a od předvědeckého stanoviska, je vědomě kritický postoj k pokusům o řešení problému, je to tedy aktivní podíl na eliminaci, jsou to aktivní eliminační pokusy, pokusy kritizovat, to znamená falzifikovat“ (Popper, 1998, str. 24-25).

Pro případ vědy proto autor upravil třístupňové schéma na čtyřstupňové:

„1. starší problém;

2. pokusné tvoření teorií;

3. eliminační pokusy prostřednictvím kritické diskuse, včetně experimentálního přezkoumání;

4. nové problémy, které vyplývají z kritické diskuse o našich teoriích“ (Popper, 1998, str.28).

Z tohoto schématu pak Popper vyvozuje zajímavý závěr: "K problému: Předvědecké i vědecké primární problémy jsou praktické povahy, ale brzy jsou, díky čtyřstupňovému cyklu, alespoň zčásti nahrazeny problémy teoretickými. To znamená, že většina nových problémů vzniká z kritiky teorií: jsou tedy vnitroteoretické. Problémy jsou samy produkty teorií a obtíží, které kritická diskuse v teoriích odkrývá. Tyto teoretické problémy jakou celou svou podstatou otázkami po vysvětlení, po vysvětlujících teoriích: pokusné odpovědi, které poskytují, jsou právě pokusy o vysvětlení." (Popper, 1998, str. 28-29). Podstatná je myšlenka

cykličnosti čtyřstupňového schématu, to znamená, že můžeme začít na kterémkoliv z uvedených stupňů.

Dále Popper rozvádí svůj postoj k realismu. „Idea přiblížení se k pravdě předpokládá – jako ostatně i idea pravdy jakožto regulativní princip – realistický světový názor. Tato idea nepředpokládá, že skutečnost je taková, jak ji popisují naše teorie, předpokládá však, že existuje realita a že svými teoriemi, které jsou námi samými vytvořenými idejemi, a tedy vždy idealizacemi, se můžeme stále víc a víc přibližovat k adekvátnímu popisu skutečnosti, užíváme-li čtyřstupňovou metodu pokusu a omylu“ (Popper, 1998, str. 38). „Realistický světový názor společně s ideou přibližování se k pravdě se mi zdají nepostradatelné pro porozumění neustále idealizující vědě. Nadto mi pouze realistický světový názor připadá humánní, jen on nám vysvětlí, že jsou též jiní lidé, kteří žijí, trpí a umírají jako my“ (Popper, 1998, str. 39).

Použitá literatura:

Popper, Karl R. 1998. *Život je řešení problémů. O poznání, dějinách a politice*. Praha: Mladá fronta. (Teorie vědy ve vývojověteoretickém a logickém pohledu, 14-40)

Není mi zcela jasné, které ze zadaných zadání jste zvolila (viz sylabus: „...Vyžadován je souvislý text zpracovaný na základě literatury na zadané téma. Je možné si vybrat dvě z následujících témat 1) filozofické základy vědeckého přístupu a jejich feministická kritika; 2) principy kvantitativního výzkumu a feministické impulsy v kvantitativní metodologii; 3) techniky založené na rozhovoru a jejich využití v genderových studiích nebo 4) kvalitativní výzkum a jeho paradigmata ve feministické reflexi“), zdá se mi, že váš DÚ je mimo toto zadání. Literatury v každém zadaném tématu je rozhodně více.

Ve své práci jste poskládala a krátkými větami propojila citace z textu Poppera. Jakkoli se vám třeba podařilo uchovat jádro argumentace z jeho (obtížného) textu, svou práci jste si usnadnila. Chybí ono co nejobjektivnější, formální a stručné převyprávění. Nemohu tedy posoudit ani hodnotit, jak umíte dělat rešerše, pouze to, že umíte vybrat pasáže z textu a ty pospojovat. To je též důležitá kompetence, rešerše však cvičí více.

Stylistická úroveň textu i způsob citací a formálních úprav je zcela v pořádku. Velmi oceňuji kultivovaný jazyk i důsledně respektovanou vědeckou formu odevzdané práce.